

Feiten en cijfers Seksueel geweld

1. Wat is seksueel geweld?

De term 'seksueel geweld' wordt gebruikt als paraplubegrip voor alle vormen van seksueel getinte, ongewenste handelingen. Het gaat niet alleen om aanranding en verkrachting en seksueel misbruik maar ook om seksuele intimidatie zoals ongewenste seksueel getinte opmerkingen maken, iemand 'uitkleden met de ogen'. Van seksueel misbruik spreken we als seksuele handelingen binnen een afhankelijkheidsrelatie plaatsvinden, bijvoorbeeld tussen volwassene en kind, tussen arts en patiënt, tussen verzorgende en verzorgde.

Specifieke vormen van seksueel misbruik zijn:

- Seksueel misbruik van kinderen
- Seksueel misbruik in een hulpverleningssituatie
- Seksueel misbruik van mensen met een beperking
- jeugdprostitutie, gedwongen prostitutie en mensenhandel
- Kinderporno en de rol van internet
- Vrouwelijke genitale verminking.

Eigenlijk zijn gedwongen prostitutie, (kinder)porno, mensenhandel en genitale verminking geen vormen van seksueel geweld, maar (seksuele) exploitatie respectievelijk fysiek geweld (verminking van seksuele organen), maar ze worden er in de praktijk vaak wel toe gerekend.

Een aantal vormen van seksueel geweld is strafbaar, zoals aanranding en verkrachting, ontucht met een onmachtige, seks van een volwassene met iemand van onder de 16, vrouwenhandel, kinderporno produceren en/of verzamelen, een minderjarige digitaal verleiden tot seks ('grooming').

Er komen steeds nieuwe vormen van seksueel geweld bij: de brede verspreiding van webcams en mobieltjes met foto- en videofaciliteiten leidt tot nieuwe vormen van seksuele 'remote control', waar juist jongeren vatbaar voor zijn.

Seksueel geweld komt overal in de samenleving voor: in huis, op straat, op het werk, op school, in instellingen, in oorlogssituaties. De meeste daders zijn man/jongen – alleen of in groepsverband. Vrouwen, meisjes, kinderen en mensen met een handicap zijn het meest het slachtoffer.

2. Omvang

Cijfers over seksueel geweld zijn niet zo betrouwbaar, omdat er altijd sprake is van onderrapportage. Cijfers zijn dan ook schattingen.

In een onderzoek van Rutgers Nisso Groep (De Haas, 2012) bleek dat ongeveer drie op de tien mannen en ongeveer de helft van de vrouwen één of meerdere vormen van niet-fysieke seksuele grensoverschrijding hebben meegemaakt. Respectievelijk 11% en 31% van de mannen en de vrouwen tussen de 15 en 25 jaar heeft ooit in zijn of haar leven fysieke seksuele grensoverschrijding

meegemaakt. Bij mannen en vrouwen tussen de 25 en 71 jaar is dit respectievelijk 13% en 42%. Van deze mannen en vrouwen had respectievelijk 13% en 19% hiervan aangifte gedaan. In de jongere leeftijdsgroep was dit aangiftepercentage 17% bij de mannen en 12% bij de vrouwen. Er was meestal één pleger, veelal een bekende van het slachtoffer. Jongeren tussen de 14 en 18 jaar lopen een relatief groot risico op het meemaken van fysieke seksuele grensoverschrijding. Sinds 2006 zijn er nauwelijks verschuivingen opgetreden in de prevalentie van seksueel geweld.

3. Slachtoffers

Zoals hiervoor al gemeld, zijn vrouwen, meisjes, kinderen en mensen met een beperking vaker slachtoffer dan (niet-gehandicapte) mannen. In mannenorganisaties zoals het leger en de gevangenis lopen de sociaal zwakste mannen (pedofielen, homo's) een relatief grote kans slachtoffer te worden van seksueel geweld.

Kinderen en jongeren

20% van de vrouwen en 4% van de mannen heeft seksueel geweld meegemaakt voor het 16e levensjaar. De gemiddelde leeftijd bij aanvang van het misbruik is 10 jaar bij vrouwen en 11 jaar bij mannen (Bakker en Vanwesenbeeck, 2006).

Uit landelijke politiecijfers uit 2007 blijkt dat 43% van de slachtoffers van seksueel huiselijk geweld jonger is dan 18 jaar: 19% is 0-12 jaar en 24% is 12-18 jaar (Ferwerda, 2008).

Onderzoek onder jongeren tussen 12 en 25 jaar wees uit dat 17% van de meisjes en 4% van de jongens wel eens gedwongen is om seksuele dingen te doen die ze eigenlijk niet wilden. Ruim 7% van de meisjes en bijna 2% van de jongens heeft wel eens geslachtsgemeenschap gehad tegen haar/zijn wil. Ook zegt 6% van de jongens en 12% van de meisjes dat er wel eens iemand boos op hen is geworden om seks met hen te kunnen hebben; en 2% van de jongens en 6% van de meisjes geeft aan dat er fysiek geweld tegen hen is gebruikt (De Graaf et al., 2012).

CoMensha heeft in 2011 242 (mogelijke) slachtoffers van loverboytechnieken geregistreerd (CoMensha, 2012).

Mensen met een beperking

Van de mensen met een verstandelijke beperking heeft naar eigen zeggen 61% van de vrouwen en 23% van de mannen ooit seksueel geweld meegemaakt, variërend van op een kwetsende manier aangeraakt worden tot verkrachting. 35% van de vrouwen en 15% van de mannen met een lichamelijke beperking heeft ooit seksueel geweld meegemaakt. Van de vrouwen met een visuele beperking heeft 21% wel eens seksueel geweld meegemaakt en van de mannen 12%. Een aanzienlijk deel van het seksueel geweld heeft zich in de jeugd afgespeeld, met name bij mensen met een lichamelijke of zintuiglijke beperking (Berlo et al., 2011).

Mensen in (zorg)instellingen

De Inspectie voor de Gezondheidszorg krijgt jaarlijks slechts enkele meldingen van seksueel misbruik uit verpleeghuizen, verzorgingshuizen en thuiszorg. Het is niet duidelijk of dit aantal de werkelijkheid goed weergeeft.

Gemiddeld 25% van alle cliënten in de GGZ heeft met seksueel misbruik te maken (Höing et al., 2003). Uit een onderzoek van MOVISIE (Cense, 2000) binnen drie grote Nederlandse GGZ-organisaties blijkt dat 24% van de cliënten last heeft van lichamelijk opdringerige medecliënten. 17% laat medecliënten soms verder gaan dan ze zouden willen en 10% van de cliënten meldt dat verpleegkundigen zich grensoverschrijdend gedragen.

Vluchtelingen/asielzoekers

Uit onderzoek blijken vluchtelingen, asielzoekers en mensen zonder wettig verblijf in Europa een groep te zijn die extreem kwetsbaar is voor seksueel geweld (Keygnaert et al., 2008).

4. Plegers

Het overgrote deel van de plegers is man. Uit informatie die verstrekt is door slachtoffers, kwam naar voren dat de dader bij 98% van de vrouwelijke en bij 58% van de mannelijke slachtoffers een man/jongen (of groep) was. Het merendeel van de plegers is een bekende van het slachtoffer. Bij vrouwelijke slachtoffers is de pleger vaak de (ex)partner (23%), een buurtgenoot (11%) of een vage kennis (10%). Bij mannelijke slachtoffers is de pleger vaak een buurtgenoot (12%), een vriend(in) (8%) of vage kennis (ook 8%) (Bakker et al., 2009).

Plegers die iemand met een verstandelijke handicap misbruikten, zijn meestal mannen en meestal bekenden van het slachtoffer. Een minderheid van de plegers is een professional in de zorg (Van Berlo et al., 2011).

5. Risicosituaties

Naast factoren die betrekking hebben op slachtoffer en pleger, zijn er ook situationele en maatschappelijke factoren die risicoverhogend zijn. Hierbij kan gedacht worden aan settings waar mensen dicht op elkaar leven of werken, settings waarin vrouwen ondervertegenwoordigd zijn, of traditionele gemeenschappen waar conservatieve opvattingen heersen over mannelijkheid, vrouwelijkheid en seksualiteit. In de hulpverlening, op het werk, in de sport, vrijwilligerswerk en de kerk komen verschillende vormen van seksueel geweld voor.

6. Aanpak

De aanpak van seksueel geweld die in Nederland, maar ook daarbuiten, als meest effectief wordt gezien, is de ketenaanpak. Hierbij werken gezondheidszorg/hulpverlening en politie/justitie nauw samen en wordt uitgegaan van het slachtoffer en haar of zijn wensen en noden. De overheid schept daarvoor de voorwaarden (wetten, richtlijnen, geld) en de infrastructuur (meldpunten, bureaus zedenpolitie, hulpverleningsinstellingen, ziekenhuizen e.d.). De ketenaanpak omvat idealiter alles van preventie tot en met nazorg.

07-02-2013

Bronnen

- Bakker, F. en Vanwesenbeeck I.(red.),(2006). *Seksuele gezondheid in Nederland 2006*. Utrecht: Rutgers Nisso Groep.
- Bakker, F., Graaf, H. de, Haas, S. de, Kedde, H., Kruijer, H. & Wijsen, C. (2009). *Seksuele gezondheid in Nederland 2009*. Utrecht: Rutgers Nisso Groep.
- Berlo, W. van, Haas, S. de, Oosten, N. van, Dijk, L. van, Brants, L., Tonnon, S. & Storms, O. (2011). *Beperkt weerbaar. Een onderzoek naar seksueel geweld bij mensen met een lichamelijke, zintuiglijke of verstandelijke beperking*. Utrecht: Rutgers WPF / MOVISIE.

- Cense, M. (2000). *In goede handen. Beleid ter preventie van seksuele intimidatie van cliënten*. Utrecht: MOVISIE.
- CoMensha (2012). *Jaarcijfers CoMensha. Aard en omvang (mogelijke) slachtoffers van mensenhandel 2011 in Nederland*. Amersfoort: CoMensha.
- Ferwerda, H. (2008). *Huiselijk geweld gemeten – cijfers 2007. Vierde meting op basis van landelijke politiecijfers*. Arnhem: Advies- en Onderzoeksgroep Beke.
- Graaf, H. de, Kruijer, H., Acker, J. van, & Meijer, S. (2012). *Seks onder je 25e 2: Seksuele gezondheid van jongeren in Nederland anno 2012*. Delft: Eburon.
- Haas, S. de (2012). *Seksueel grensoverschrijdend gedrag onder jongeren en volwassenen in Nederland*. Tijdschrift voor Seksuologie 36-2, 136-145
- Höing, M., Engen, A. van, Ensink, B. & Vanwesenbeeck, I. (2003). *Hulp aan slachtoffers van seksueel geweld : een inventarisatie en kwaliteitsevaluatie van de behandeling van slachtoffers van seksueel geweld in de GGZ en de vrouwenopvang in Nederland*. Delft: Eburon.
- Keygnaert, I., Wilson, R., Dedoncker, K., Bakker, H., Petegem, M. van, Wassie, N. & Temmerman, M. (2008). *Seminar 'Hidden Violence is a Silent Rape': prevention of gender-based violence against refugees and asylum seekers in Europe*. Gent: International Centre for Reproductive Health (ICRH).